

Navetan paasi.

Itäisen Uudenmaan murteissa esiintyy eräänlaista pilttuuta merkitsevänä sana *paasi*. Lyhyesti määriteltynä paasi on takaa avoin, laipiolla viereisestä erotettu lehmän olinpaikka navetassa. Paasien laipiot on tavallisimmin tehty laudoista tai halotuista riu'uksista. Paasinavetat eivät kuitenkaan ole alueellaan yksinomaisia, vaan niiden rinnalla on myös sellaisia vanhempaa kantaa edustavia, joissa lehmät seisovat kyttyissä vierekkäin ilman erottavia laipioita.

Paasi -sanan alue on hyvin selvärajainen. Idässä se ulottuu vanhalle maakuntarajalle eli linjalle Vehkalahti — Valkeala, lännessä raja menee Porvoon pitäjältä Mäntsälään, pohjoisessa se noudattelee nykyistä lääninrajaa. Kesällä 1940 tekemääni muistiinpanoon olen merkinnyt, että sana kuuluu Orimattilan murteeseen, mutta on Hollolan puolella tuntematon. Maisteri Helle Virkkalan Hausjärveltä 1928—29 keräämässä sanastossa mainitaan, että »Haminan kylässä lähellä Lammin pitäjän rajaa eivät vanhat tunne paasia, eivät myöskään Ylentolassa Hyvinkään kauppalassa». Nähtävästi Hausjärvi on siis läntisin pitäjä, missä sanaa käytetään, ja myös ainoa kohta, jossa *paasi* on ylittänyt lääninrajan. Myös Suursaaren murteeseen sana on vanhastaan kuulunut.

Paasi on koko esiintymisalueellaan *i*-vartaloinen. Näytteeksi joku esimerkki sanan käytöstä. Askola: »Omitoss-on seittämäm paasii» (J. Tyyskä)/ Myrskylä: *soh lehmä, mep päsiihis!* käsketään lehmää paikalleen (T. Sal-

minen) / Iitti: *se o hätäh velettävä se lehmä päsist pois* (A. Oksanen) / Vehkalahti: »Hoi paasiis!» (M. Pakkanen) — Siirryttäessä Virolahden puolelle vastaava käsky kuuluu *hinkalōs!* (Oma mp.)

Puheenaolevan sanan synonyymeja suomen murteissa ovat *hinkalo*, *parsi* ja *pilttuu*. Keski-Skandinavian metsäsuomalaisen murteesta on kuitenkin pantu muistiin sana, joka äänteellisesti muistuttaa paasia, nimittäin *puosa*. Maist. Helmi Helminen selittää sanan seuraavasti: »Parsi navetassa. Puosat tehtiin pikkupaikoissa riu'uista aidan tapaan, isoissa kylissä halkolaudoista.» Keski-Suomessa vastaava laite on nimeltään *parsi*.

Paasi ja *puosa* kuuluvat etymologisesti samaan yhteyteen sikäli, että kummallakin on sama originaali. Äänneasussa vallitseva erilaisuus selittyy siitä, että sana on lainattu erikseen Uudenmaan suomalaismurteeseen, erikseen Vermlannin. Vendellin sanakirjan mukaan (s.v. *bas V*) tunnetaan Uudenmaan ja Varsinais-Suomen ruotsalaismurteissa *bās* 'gång, vicis', verbi *bāsa I* merkitsee 'driva (kreaturen) i bās'. Rietzin murre-sanakirjassa on *bās* (pl. *bāsar*) »stallplats för hornboskap», *bāss* »ett rop, hvarmed man kallar på kor och oxar, då de skola bāsas in». Ruotsin akatemian sanakirjan määritelmä *bās* -sanasta kuuluu: »I ladugård: baktill öppen afbalkning för ett (l. flera) boskapskreatur inom hvilken djuret (djuren) stå(r) bundet (bundna)». Metsäsuomalaisen *puosa* on saatu Keski-Skandinavian ruotsalaismurteista, Noreenin sanakirjan mukaan tavataan Fryksdalenin murteessa maskuliinisukuinen *bws* 'bās'. Suomalaisen sanan lopussa esiintyvä *a* perustunee originaalin monikkovartaloon. Ruotsin *bās* (muin.-rts. *bās*) -sanana palauttaa Hellquist etymologisessa sanakirjassaan germaaniseen **bans*-vartaloon. Tämän jatkajia ovat gootin *bansts* 'lada', saks. *Banse* 'del av ladan', muin.-engl. *bōsig* 'krubba', isl. *bāss* ja norj. (Aasen) *Baas* 'Rum til en Ko eller andet Kreatur'.

Ilmeistä on, että kummallakin taholla, niin Uudellamaalla kuin Vermlannissa, on lehmille ruvettu rakentamaan hinkaloita ruotsalaiselta taholta saadun esikuvan mukaan ja että nimitykset *paasi*, *puosa* on omaksuttu samanaikaisesti kuin käsitekin on tullut tunnetuksi.

VEIKKO RUOPPILA